

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ С.В.БОРОДАЄВСЬКОГО В ЕМІГРАЦІЇ

Сергій Васильович Бородаєвський (1870-1942) - визначний український вчений-економіст, юрист, кооператор, активний державний, політичний, громадський діяч Російської імперії та українських державних утворень 1918-1920 рр. [1, с.205-206; 2; 3, с.306-308], виявив себе й як енергійний організатор та учасник культурно-освітнього, громадського і наукового життя української еміграційної спільноти в Чехо-Словацькій Республіці (ЧСР) у 20-30-х роках ХХ ст.

Громадська діяльність вченого в еміграції мала, головним чином, культурно-просвітницьку спрямованість і була тісно пов'язана з його науково-педагогічною працею в Українській господарській академії (УГА) в Подєбрадах (1922-1935). Це зумовлювалося тим, що в складних умовах еміграційного життя Академія природно *“була не лише школою й центром наукової діяльності, але також одним із видатніших українських громадських і культурних центрів в найширшому розумінні. Біля неї гуртувалися десятки наукових, культурно-просвітніх, мистецьких, економічних, професійних та спортивних організацій, що своїми зв'язками з співзвучними їм чужинецькими організаціями пропагували українську національну справу”* [4, арк.44]. С.В.Бородаєвський був засновником, співзасновником та активним членом кількох таких організацій.

За ініціативи С.В.Бородаєвського постало і під його незмінним керівництвом провадило свою діяльність Українське Університетське Угрупування для Ліги Націй (УУУ для ЛН) [5]. Метою УУУ для ЛН проголошувалася спільна праця українського еміграційного студентства і професури на засадах Ліги Націй зі створення атмосфери міжнародного порозуміння і забезпечення сталого миру. С.В.Бородаєвський, регулярно виступаючи перед українською громадськістю в ЧСР з лекціями і доповідями, знайомив її з ідеями, основними напрямками та результатами діяльності Ліги Націй і Міжнародної університетської федерації для Ліги Націй (МУФ для ЛН), до складу якої входило українське товариство. Та основне завдання УУУ для ЛН його голова вбачав у презентації та відстоюванні перед міжнародною спільнотою

українських загальнонаціональних інтересів, пропагуванні *“при всякій можливості українських національно державницьких стремлень”* [6, с. 113]. Співпрацюючи у рамках МУФ для ЛН з такими міжнародними установами та організаціями, як Міжнародне бюро миру, Міжнародне бюро праці, Верховний комісаріат Ліги Націй у справах біженців, Міжнародна унія товариств Ліги Націй, Міжнародний інститут інтелектуальної співпраці, українське угруповання відстоювало перед ними права та інтереси свого народу.

Аналогічну мету - пропаганду діяльності української еміграції зокрема та української національної справи загалом - ставив перед собою С.В.Бородаєвський під час участі у численних міжнародних кооперативних форумах. Наприклад, результатом перемовин діяча з генеральним секретарем Міжнародного кооперативного альянсу (МКА) Г.Меєм у ході роботи Міжнародної кооперативної конференції (Прага, 1924) була домовленість про розміщення на сторінках *“Бюлетеня МКА”* статей про УГА, українську еміграцію та кооперацію загалом [7, арк.129].

Налагодження життя, продуктивної діяльності на науковій, культурній, освітній ниві в умовах еміграції вимагало від української громади консолідації зусиль, взаємодопомоги та наполегливої праці. С.В.Бородаєвський був учасником низки товариств, створених з метою самоорганізації та захисту інтересів української еміграції й українських національних інтересів загалом. Серед них - Український громадський комітет, Комітет *“Рідної школи”* та ін. Вчений постійно підтримував різні допорогові акції. Так, його прізвище значиться у списках жертводавців Допомогового комітету при Українській реформованій реальній гімназії в Ржевничах. Коли ж на своєму засіданні 13 листопада 1931 р. Сенат Українського вільного університету відхилив запрошення Народи представників українських культурних установ та організацій взяти участь у порятунку українських емігрантських організацій в умовах загрози їх ліквідації, С.В.Бородаєвський, що входив до складу Сенату, разом з С.П.Шелухіним не погодився з таким рішенням інших членів Сенату та подав з цього приводу окрему думку. У ній наголошувалося на необхідності об'єднання зусиль усіх українських еміграційних осередків *“на ґрунті самодіяльності, гуманності, демократизму”* для їх збереження й подальшого існування [8, арк.391]. Широ вболіваючи за подальшу долю УГА у зв'язку з заборонаю чехословацьким урядом нового набору студентів (з 1928 р.) та значним скороченням її фінансування, С.В.Бородаєвський

взяв активну участь у створенні Товариства прихильників УГА, що мало на меті утримувати Академію та її установи власними українськими засобами і тим врятувати їх від ліквідації. Він був одним з 22 фундаторів Товариства та головою тимчасового Виконавчого комітету ТПУГА.

Переймався вчений і складним становищем українського еміграційного студентства, позбавленого державної підтримки. Встановленої чеським урядом допомоги вистачало лише на задоволення найнеобхідніших потреб. Матеріальна незабезпеченість доповнювалася психологічним пригніченням: тугою за рідними і близькими, зв'язок з яким часто обривався назавжди, та невпевненістю у майбутньому. За таких умов самодопомога діяльність створеного завдяки ініціативі та зусиллям С.В.Бородаєвського ощадно-позичкового товариства *“Єдність”* при УГА відіграла важливу роль у справі матеріальної та моральної підтримки українських студентів, змушених навчатися на чужині. Неодноразово вчений, перебуваючи під час наукових відряджень та літніх канікул у Женеві, відвідував голову Міжнародної організації допомоги студентам, з яким вів переговори стосовно надання підтримки студентству УГА [9, арк.188зв, 273-273зв].

Досліджуючи громадську діяльність С.В.Бородаєвського, не можна оминати його участі у боротьбі української еміграційної спільноти за вимогу зазначати в міжнародних (*“нансенівських”*) паспортах українців їхню національно-етнічну приналежність. Він входив до складу Виконавчої комісії українських емігрантських організацій в ЧСР у справі міжнародних (*“нансенівських”*) паспортів, яку очолював Б.М.Мартос; за дорученням керівництва УГА зустрічався з чиновниками Міністерства внутрішніх справ ЧСР, яким доповідав про ті *“утруднення, що виникають для українців в зв'язку з означенням у пасі національного походження особи (російського або вірменського - О.Г.), що одержує нансенівський пас”* [9, арк.293зв].

С.В.Бородаєвський також підтримував дії української громадськості в еміграції щодо збирання, упорядкування і збереження пам'яток національної історії та культури. Своєю участю у роботі Наукової колегії Українського національного музею-архіву в Празі у якості експерта матеріалів з історії економіки та кооперативного руху він долучився до цієї важливої справи збереження для нащадків історичної пам'яті попередніх поколінь [10].

З усією відповідальністю та цілеспрямованістю С.В.Бородаєвський виконував свої обов'язки дорадника фахової

сільськогосподарської комісії при науково-культурному видавництві Українського національного об'єднання в Празі, створеної у липні 1941 р. з метою “розробити план переведення сільського господарства України зі сучасного стану руїни через етап перехідний до стану нормального життя та розвитку” на звільнених від радянського режиму українських теренах [11, арк.21]. Він брав участь у її засіданнях, розробив схематичний план відновлення та розбудови сільськогосподарської (включно з кредитною) й кустарної кооперації в Україні, а також проекти законів про кооперативні товариства та їх союзи й Центральний всеукраїнський кооперативний комітет. До самої смерті вчений щиро вірив, що невдовзі продовжить плідну працю на благо українського народу безпосередньо на рідній землі.

Отже, громадській діяльності С.В.Бородаєвського в еміграції була притаманна спрямованість у русло української національної справи та багатогранність. Основними її напрямками були організація та участь у самодопомогових акціях і товариствах української громади в ЧСР, пропаганда українських інтересів серед міжнародної спільноти, розбудова культурно-освітнього життя української еміграції в ЧСР та ін.

1. *Аліман М.В., Гавриленко Ю.М.* Видатні діячі кооперативного руху та їх ідеї. - Донецьк: ПРОЕКТ, 2000. - 295 с.

2. *Власенко В.М., Власенко В.В.* Корифей кооперативної справи (До 135-річчя від дня народження С.В.Бородаєвського) // Сумський історико-архівний журнал. - 2005. - №1. - С.11-22.

3. *Злупко С.* Українська економічна думка. Постаті і теорії. - Львів: Євросвіт, 2004. - 544 с.

4. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі - ЦДАВО України). - Ф.3879. - Оп.1. - Спр.1.

5. *Глушан О.В.* Українське університетське угруповання для Ліги Націй: матеріали до історії організації // Сумська старовина. - 2009. - №№XXVI-XXVII. - С.207-229.

6. *Наріжний С.* Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами / Відповід. ред. О.Купчинський. - Ч.1. - Репринтне видання 1942 р. - Львів-Кент-Острог: Дослідно-видавничий центр Наукового товариства ім. Шевченка у Львові, 2008. - 374 с.

7. ЦДАВО України. - Ф.3795. - Оп.1. - Спр.320.

8. Там само. - Ф.3859. - Оп.1. - Спр.263.

9. Там само. - Ф.3795. - Оп.1. - Спр.130.

10. *Глушан О.В.* Участь С.В.Бородаєвського в роботі Наукової Колегії Українського національного музею-архіву // Актуальні питання історії та культури. Матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів та студентів (23-24 квітня 2009 р.). - Вип. III. - Суми: Вид-во СумДУ, 2009. - С.34-38.

11. ЦДАВО України. - Ф.3883. - Оп.1. - Спр.29.